

alföld

44

IRODALMI, MŰVELŐDÉSI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

ÖSSZEÁLLÍTÁS A MAI
LENGYEL IRODALOMBÓL
AZ „AKCENT” KÖLTŐI

GÁL SÁNDOR
MAGYARI LAJOS VERSEI

CSIKI LÁSZLÓ ELBESZÉLÉSE

„SZÉNABOGLYA”
KASSÁK LAJOS NAPLÓJA

BESZÉLGETÉS
SOMLYÓ GYÖRGGYEL
SARKADI IMRÉRŐL

SZÉKELYHIDI ÁGOSTON
„SZNOBSÁGAINK”

HARMINCHETEDIK ÉVFOLYAM

1986 / I

alföld

HARMINCHETEDIK ÉVFOLYAM — 1986. JANUÁR

<i>Szokolay Zoltán</i> verse: Tudósítás	3
<i>Géczi János</i> verse: a vers ablakában	4
<i>Kassák Lajos</i> : Szénaboglya (Naplójegyzetek, 9. rész)	7
<i>Gál Sándor</i> versei: magányunk előtt, néma madár, lefele	23
<i>Magyar Lajos</i> versei: Igekötők, Eső a Kárpátokban, Song, Szafári	24
<i>Csiki László</i> : Kéngödör (elbeszélés)	27
<i>Körmendi Lajos</i> verse: Körúti béke	32
A megrendülés és számvetés verse (<i>Csontos Sándor</i> beszélgetése <i>Somlyó Györggyel</i> <i>Halálhír</i> című költeményéről és Sarkadi Im- réről)	33

Kilátó

<i>D. Molnár István</i> : A lengyel irodalmi élet lassan újraéled	40
<i>Tymoteusz Karpowicz</i> versei: A sűrűsödő angyal, A hűséges óra- járás, Szekercével szólj a szekercéhez	45
<i>Bohdan Zadura</i> versei: Collage II., Levél J. I.-nek, Bélyegnap	46
<i>Pawel Gembal</i> versei: História, Levél a világból	48
<i>Piotr Sommer</i> versei: Jack Kleyff dala, Szégyen novemberben,	49
<i>Waclaw Oszejca</i> verse: Kisfiam (<i>Kovács István</i> fordításai)	50
<i>Boguslaw Wróblewski</i> : Legendák és divatok (<i>Kovács Csaba</i> fordí- tása)	53
<i>Dominik Opolski</i> verse: A kocsi	56
<i>Maciej Cisło</i> versei: Egyetem, A fordítás művészete	56
<i>Zdzislaw Smetkala</i> verse: A szatyor sohasem volt a szerelem jel- képe	57
<i>Waldemar Michalski</i> versei: Avagy babonásak vagyunk-e?, Start előtt	58
<i>Urszula Jaros</i> versei: Nézem leányaim, (belédszalad...)	59
<i>Tadeusz Kwiatkowski-Cugow</i> verse: Helyközi tájékoztatás	60
<i>Jerzy Krzysztof Misiec</i> versei: Romantika, Vidéki Prométheusz (<i>Kovács István</i> fordításai)	60
<i>Kovács István</i> : Az Akcent költő követei	62
<i>Kovács Csaba</i> : Magyarok a przemysli várban 1914–1915	63

Kritika

<i>Fábián László</i> : Karnevál (Hamvas Béla regénye)	65
<i>Bálint Péter</i> : Szentkuthy Miklós: Az egyetlen metafora felé	67
<i>Simon Zoltán</i> : Páskándi Géza: A szörnyszülött	69
<i>Mészáros Sándor</i> : Osztóján Béla: Nincs itthon az Isten	71
<i>Petőcz András</i> : Molnár Miklós: Processzusok	73
<i>Bay Endre</i> : Egy szerző, két kötet, három műfaj (Mezey Katalin: Előfilm, Újra meg újra)	75
<i>Bertha Zoltán</i> : Ószabó István: A Vak Géniusz	77
<i>Keresztury Tibor</i> : Petőcz András: Önéletrajzi kísérletek	78
<i>Stetka Éva</i> : Tüskés Tibor: Utak Európába	79
<i>Hima Gabriella</i> : Mai irodalmunk keresztmetszete (Szávai János: Zendül-e a fügefafa ága, Csűrös Miklós: Színképelemzés)	81
<i>V. Nagy István</i> : Spira György: Négy magyar sors	83

Figyelő

<i>Székelyhidi Agoston</i> : Szynobságaink	85
<i>Erdei T. Sándor</i> : Bari Károly: Tűzpiros kígyócska (Cigány népköltészet)	87
<i>Szilassy Zoltán</i> : A Hungarian Studies Review magyar különszáma	89
<i>Niederhauser Emil</i> : Paul Lendvai: A magányos Albánia (Riport a skipetárok országából)	91
<i>Éles Csaba</i> : Az emlékezés éthosza (László Ákos grafikai művészetéről)	93
Pályázati felhívás	95

Képek

László Ákos grafikái: A borítón *A menyasszony ládája* (I), az *Ősz* (II), az *Apokalipszis* (III) és *József Attila: Külvárosi éj* című alkotások.

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Nagy László-émlékszám: referátumok és hozzászólások a debreceni irodalmi napok anyagából – emlékezések, tanulmányok és műelemzések – versek a költőhöz

A kiemelkedően tehetséges varsói Piotr Sommer, aki az angol irodalom avatott szakértője és fordítója, a fiatalabb nemzedékhez tartozik. Ide számítható még Urszula Jaros és a humorosabb hangvételű írásokkal is próbálkozó Zdzisław Smetkała.

KOVÁCS ISTVÁN

Magyarok a przemysli várban

1914-1915

Doberdo, Isonzo, Przemysl. A ma élő legöregebb magyarok emlékezetébe mélyen beivódtak a fenti helynevek. Az újabb világégés és a háborút követő történelmi változások újabb nemzedékek életét alakították megfellebbezhetetlen erővel. Az első világháború okozta sebek lassan a gyógyító idő távolába kerültek.

A távolság kedvez az objektivitásnak. A közelmúltban megjelent szintetizáló művek közönségükre tanúsítja az első világháborús problematika iránti nem szűnő érdeklődést.

Az említett korszak jelentős epizódjának elemzésére vállalkozik a varsói Magyar Kulturális Intézet és a Przemysli Nemzeti Múzeum lengyel nyelvű közös kiadványa. Varsói kulturális intézetünk feladata a magyar élet, a múlt és jelen bemutatása, kulturális értékeink közvetítése. Helyzete nem rossz, mert a lengyel ember mindent, ami magyar, alapvetően jóindulatú figyelemmel fogad. Mégis, az ismertebb nagy kultúrák mellett nem könnyű alkotásainkat sikerrel képviselni, hiszen nyelvünk társtalansága is nagyon megnehezíti az információk áramlását.

Pszichológiai tény, hogy a másik nép számára múltunkból, alkotó tevékenységünkől a rokon területek, az érintkezési pontok keltenek leginkább érdeklődést. Varsói kulturális munkásaink is szemmel láthatólag tudják, hogy érdemes apellálniuk a lengyelek mély történelmi érdeklődésére, mert ezen a réven eddig ott ismeretlen magyar irodalmi értékeket is bevihetnek a lengyel köztudatba.

Hasonló okok is serkentették Lagzi István történészt, a varsói Magyar Kulturális Intézet igazgatóját, hogy újabb kutatásait a przemysli erőd 1914-15-ös „magyar életének” szentelje. Munkája során az 1914-15-ös két ostrom újabb emlékei kerültek elő. A témakörrel kapcsolatos évforduló pedig lengyelországi emlékünnepek megrendezését tette lehetővé. Kötetünk mindennek az írásbeli dokumentuma, műfaji sokszínűségével a lengyel olvasó számára jelentős ismeretanyagot is közvetít. Az emlékbeszéd és a bőséges illusztrációk mellett tudományos igényű elemzéseket is tartalmaz, bemutatja Gyóni Géza néhány versét lengyel fordításban, valamint közread egy nemrégén felfedezett egykorú naplótöredéket is. Ez a sokoldalúság a lengyel olvasó alapos és hiteles tájékoztatását szolgálja. A több szerző miatt természetesen bizonyos átfedések is keletkeztek.

A kötetet Antoni Kunysz cikke vezeti be. Adataiból képet alkothatunk Európa egyik legnagyobb erődrendszeréről, az egykori przemysli várról. A stratégiaileg igen fontos helyen fekvő várost két védműövezet vette körül, 15, illetve 43 km hosszúságban, 15 fő- és 27 mellékerőddel. Az Uzsoki-hágó előterében fekvő erőd a korabeli felfogás szerint Magyarország kapujának számított. Nem kis részben ezzel is magyarázható az erődrendszert védő – zömében magyar – csapatok legendás hősiessége.

A cári hadsereg által folytatott két ostrom (1914. szept. 17.–okt. 8., illetve

1914. nov. 9.–1915. márc. 21.) részleteit Lagzi István tanulmányából ismerhetjük meg. A szerző meggyőzően ábrázolja a vár felmentését célzó, ám az utánpótlás terén gyengén előkészített kárpáti téli hadjáratot; a kemény fagy és betegségek gyötörte felmentő seregek óriási veszteségeit, valamint a kiéheztetésre ítélt várvédők kilátástalan helyzetét. Az erődben harcoló kb. 120 000 katona mintegy negyven napra szánt élelmiszerkészlettel vészelte át a 137 napos ostrom szörnyűségeit. A kapituláció után pedig útjuk Szibériába vezetett. A leírt eseményeket megdöbbentő erővel bizonyítja a kötetben közzétett napló is, amely a 60-as években egy przemysli ház renoválásakor került napvilágra. Az ismeretlen magyar tisztfeljegyzései a várbeliek mindennapjairól, apró örömeikről, de leginkább a kiszolgáltatottságról és visszaélésekről szólnak, a kórházakban uralkodó szörnyűségekről és a felső vezetés által erőltetett rend látszatáról (vasárnapi katonazenekonzertek).

Az ostrom legmegragadóbb dokumentumai Gyóni Géza Przemyszlben született versei. Születésének századik évfordulóján a költőről Przemyszlben és a közeli Jaroslawban irodalmi est keretében emlékeztek meg. Gyóni pályaképét – a háborút lelkesítő hangon megéneklő poéta attitűdjétől a szenvedések mély hitelességű költőjéig – Lagzi István mutatta be az érdeklődőknek. A kötetben megjelent egy másik írás is Gyóni Gézáról, Csapláros István tollából. Irodalmunk régi lengyelországi népszerűsítője felhívja a figyelmet a Gyóninál kimutatható Ady-hatásra, valamint a régi magyar katonaköltészet tovább élő örökségére. Csapláros István kutatásai szerint a przemysli Tábori Újságba még jó néhányan írtak verseket Gyónin kívül. Értesülései szerint működött a várban egy másik valódi költő is, Kacsokovics Béla Tibor tüzértiszt. Verseit azonban pesszimista hangvételük miatt nem publikálták.

A przemysli irodalmi esten elhangzott legjelentősebb Gyóni-verseket kötetünk a szélesebb közönség számára is hozzáférhetővé tette. Melyek ezek, és hogyan közvetítették Gyóni hangját a fordítók? Számomra igen élményszerűek Szczezan Woronowicz és Anna Bialer-Górecka fordításai. A *Levél a Gránicról* című versnél Woronowicz nemcsak a szöveg ritmusát, tömörségét, népdalszerű hangját adta vissza érzékletesen, de benne érezzük a büszkén pengő sorok mögött bujkáló finom rezignáltságot is. A többi versnél is (*Gögös Hunniában*, *Utolsó tánc*) jól ráhangolódik a fordító költőnk gondolataira, csupán néha sikerül egy-egy tömörítés visszaadása erőtlenebbre („...vers-gyilkos kufárok”). Anna Bialer-Górecka is nagyon alkalmas húrokat talált Gyóni szomorú verseihez. A *Csendesebben* és a *Sírvers* fordítása gondolatilag és hangszínen szépen egybecseng az eredetivel. A „... Ki megáldottam mentüket | Bajtársak, kell hogy ott legyenek...” sorok fordításánál a gondolat félreértését érzem („... Com przodków wejściu błogostawit...”), mert Gyóni itt saját régebbi költői korszakára gondolhatott. Sajnos, a híres *Csak egy éjszakára* című vers fordítása nem kongeniális. Jerzy Zagórski igyekszik pontosan követni a képeket, de eközben valami mégis elvész – a szenvedély tüze.

Van még kutatásra váró dokumentum Przemyszlben és környékén, és Gyóni Géza életműve is megérdemelné, hogy eljusson a külföldi olvasóhoz. Adósságot törlesztettek a szerzők, és ezzel fontos irányban vágta utat. Nem feledkezhetünk meg a Galícia temetőiben nyugvó honvédekről, mert az idegen célokért vívott háború közepett Przemyszl erődjében Magyarorszáért szenvedtek és adták életüket.